

ЛЮДЯНІСТЬ ЯК БАЗОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЮДИНИ

Термін *людяність* є певною мірою специфічним для гуманітарної та філософської літератури, оскільки вживається паралельно із терміном *гуманність*. Деякі автори ототожнюють ці терміни, проте оскільки абсолютних синонімів не буває, повинна бути виявлена та окреслена специфіка кожного з них. Термін *людяність* має деякі філософські, літературні та розмовні конотації, що дозволяють нам робити виправдані кроки у осмисленні його змісту.

Можна стверджувати, що у сучасній гуманітарній літературі людяність розглядається у двох основних аспектах. Перший з них пов'язаний з повчальною художньою літературою або повчальними белетристичними висловлюваннями видатних особистостей. Так, Чарлі Чаплін писав свого часу, що ми забагато думаємо та замало відчуваємо, хоча і більше, ніж машини; нам потрібна людяність і більше за розум нам потрібна доброта. Інакше життя буде сповнене насильства, і все буде втрачено.

Подібні ж міркування зустрічаємо у Д.І. Фонвізіна, який згадує, як батько повторював йому, що необхідно мати серце і душу, і тоді будеш людиною, яка може жити улюбий час, бо на розум і знання мода змінюється, а душевні якості доречні завжди.

В обох випадках людяність як здатність до почуття та співчуття певною мірою протиставляється розуму, та передбачає здатність співчувати іншому. Проте слід зауважити, що для розуміння ситуації іншого та спів-переживання йому необхідний і розум, бо спів-переживання неможливе без розуміння іншого.

Слід зауважити, що Ч. Чаплін викладав свої думки ще на початку нашої епохи, яка характеризується розвитком індивідуалізму, тобто увагою до великої кількості різноманітних почуттів, що стосуються не співчуття та співпереживання по відношенню до інших людей, а відстежування руху та змін своїх власних настроїв та перепадів самовідчуття. Одним з яскравих прикладів такого скерування почуттів та відчуттів можна вважати роман Ерленда Лу «Наївний. Супер» (1996), але фінал такого самозаглиблення сам же автор показав у своїй книзі «Фонк» (2011).

Другий з аспектів дослідження проблеми людяності здійснюється у контексті моральності та етики. З часів Аристотеля етика переймається проблемами налагодження людського співжиття та розумних засад для нього. У руслі таких досліджень Г.Н. Гумницький та М.Г. Зеленцова зазначають, що неможна бути дійсно розумним, не будши моральним. На їх думку моральність, як і розумність, є видовою ознакою людини. Такі

міркування асоціюються з концепцією *розумного егоїзму*, що була досить розповсюджена у ХІХ столітті, та з терміном *врозумлене серце* з релігійної філософії.

При цьому не можна не зауважити, що людина відрізняється від інших живих істот не лише моральністю та людяністю, а й протилежними якостями, зокрема жорстокістю. Жоден інший вид живих істот не демонструє схильність мучити інших істот свого виду або вбивати їх, а історія людства дає численні приклади саме таких дій. Тому можна припустити, що людяність – це лише одна з ознак людини з перебільшено-позитивним аспектом трактування.

Обидва аспекти трактування людської природи зустрічаємо у міркуваннях Й.-Г. Гердера, німецького філософа епохи Просвітництва, який зауважив, що більшість людей – тварини, які принесли з собою лише здатність до людяності, але її ще потрібно виховувати. При цьому зазначається, що людяність співіснує з позалюдськістю, антилюдськістю, квазилюдськістю.

Й. Гердер працював у період переходу європейської культури від Просвітництва до романтизму. У такому історичному контексті стає зрозумілим його міркування про те, що людина є першим вільновідпущеником природи, а це створює можливості для прояву генія, який спирається на природне для людини, на народний дух, народні пісні, але творить самотньо.

У своїй праці «Про німецький характер та мистецтво», що стала літературним маніфестом німецької літератури періоду «Бурі й натиску», Й. Гердер декларує як варіант прояву людської натури, а, отже, прояву людяності, творчість надзвичайно емоційну, без певних правил, з описом проявів індивідуальних особливостей митця. Таким чином саме творчість як здатність відслідковувати та словесно оприлюднювати найважливіші моменти емоційного життя людини можна вважати важливою характеристикою людяності.

На користь такого трактування людяності можна додати і те, що художня література у її найкращих проявах дозволяє виховувати людяність, про що вже згадувалось вище. Таким чином ми одержуємо певний процес, який включає в себе власне ті риси людини, що безумовно пов'язані з людяністю – з одного боку творчість та самовияв глибинних індивідуальних почуттів та переживань, з іншого – можливість виховання людяності у тих, хто вступає у життя та ще не має власного досвіду у цій сфері.